

tabák a zdraví

Informační bulletin

I. Q 2007

Vydává Státní zdravotní ústav
KMVP
Šrobárova 48, 100 42 Praha 10

**WORLD HEALTH ORGANIZATION
CENTERS FOR DISEASE CONTROL AND PREVENTION**

**CELOSVĚTOVÁ STUDIE KUŘÁCTVÍ
MEZI ZDRAVOTNÍKY**

GHPS 2006

ZÁVĚREČNÁ ZPRÁVA

Zpracovala MUDr. Hana Sovinová
vedoucí výzkumného týmu
Státní zdravotní ústav

Úvod

Epidemie kouření tabáku je v celosvětovém měřítku jednou z největších výzev pro veřejné zdravotnictví. Podle Světové zdravotnické organizace je tabák příčinou asi 5 milionů úmrtí ročně (1). Odhaduje se, že během příštích 50 let dosáhne celkový počet úmrtí souvisejících s tabákem téměř 450 milionů (2).

Smrt způsobená tabákem je vážnou hrozbou i pro obyvatelstvo České republiky, kde každoročně v důsledku kouření umírá téměř 18 000 osob (3). Nepostradatelné pro úspěšné omezení kuřáctví jsou epidemiologické údaje o kuřáckých návycích a pochopení příslušných psycho-sociálních souvislostí. Za posledních několik let prevalence kouření v dospělé populaci mírně poklesla, i když celkové snížení bylo více méně výsledkem poklesu kouření u mužů (4).

Jedna z globálních strategií, jak snížit vysoký počet těchto odvratitelných úmrtí, je zapojit zdravotníky do prevence užívání tabáku a vybídnout je, aby se stali vzorem a poskytovali svým pacientům rady k zanechání kouření.

Světová zdravotnická organizace (WHO), Centra pro kontrolu a prevenci nemocí v USA (CDC) a Kanadská veřejně-zdravotnická asociace (Canadian Public Health Association) společně vyvinuly Souhrnný dotazník pro pracovníky ve zdravotnictví (Global Health Professionals Survey, GHPS) jako nástroj k sběru údajů o užívání tabáku a poradenství k nekouření mezi studenty medicíny a dalších zdravotnických oborů všech členských států WHO.

Tento dotazník je součástí Systému globální surveillace tabáku (Global Tobacco Surveillance System, GTSS), který shromažďuje údaje pomocí tří různých studií: Global Youth Tobacco Survey (GYTS), Global School Personnel Survey (GSPS) a výše zmíněného GHPS. Česká republika se podílí na všech těchto šetřeních.

Tato správa je souhrnem výsledků šetření v Česku, provedeného od listopadu 2005 do března 2006 u studentů 3. ročníku tří zdravotnických studijních oborů (stomatologie, lékařství a ošetřovatelství).

Česká verze GHPS zahrnuje vedle údajů o prevalenci kouření cigaret a užívání jiných tabákových produktů také informace o dalších determinantách užívání tabáku, znalostech a postojích ve vztahu k tabáku, úloze zdravotníků, expozici tabákovému dýmu v okolním

prostředí (ETS), přání přestat s kouřením a obdrženém výcviku, na jehož základě budou moci svým pacientům dávat rady o technikách k zanechání kouření. Tyto determinanty může Česká republika učinit součástí komplexního edukačního programu pro zdravotnické pracovníky.

Metody

GHPS je školním šetřením mezi studenty třetích ročníků škol, poskytujících akademické vzdělání v oborech stomatology, lékařství, ošetřovatelství a farmacie nebo vyšší odborné vzdělání v oboru ošetřovatelství. Jde o obecný dotazník ke zjištění prevalence užívání tabáku, znalostí a postojů ve vztahu ke kouření, expozice ETS, zanechání kouření a výcviku ve speciálních technikách na pomoc pacientům, kteří chtějí přestat kouřit. Studie používala standardizované metody výběru škol pro účast v šetření a jednotné postupy zpracování údajů.

GHPS bylo provedeno s podporou českého Ministerstva zdravotnictví. Státní zdravotní ústav (SZÚ) koordinoval sběr údajů. Na šetření spolupracovaly také krajské zdravotní ústavy a univerzity.

Údaje byly shromážděny pomocí samostatně vyplňovaného anonymního dotazníku. Ke statistické analýze s výpočtem 95% intervalů spolehlivosti bylo použito softwarového balíčku SUDAAN (5).

Výsledky

K zařazení do tohoto šetření byly vhodné všechny české školy, jejichž studenti získávají kvalifikaci ve studijních programech lékařství, stomatology a ošetřovatelství. Vzorek shrnuje údaje ze sedmi lékařských fakult tří univerzit (Karlovy univerzity v Praze, Masarykovy univerzity v Brně, Palackého univerzity v Olomouci), dvou dalších univerzit (České Budějovice, Ostrava) a 12 vyšších zdravotnických škol (Praha, Kladno, Příbram, Liberec, České Budějovice, Jihlava, Havlíčkův Brod, Třebíč, Žďár nad Sázavou, Olomouc, Ostrava a Vsetín), zahrnutých do studie. Vzhledem k počtům studentů byla vybrána polovina studentů lékařství, kdežto studenti ostatních zdravotnických oborů byli začleněni všichni.

Tabulka 1. Celková procenta odpovědí škol a studentů 3. ročníků stomatologie, lékařství a ošetřovatelství, GHPS Česká republika, 2006

	Stomatologie	Lékařství	Ošetřovatelství
Školy (%)	100	100	100
Školy (N)	2	7	18
Studenti (%)	96.32	94.71	85.99
Studenti (N)	157	698	356

Šetření se zúčastnily všechny příslušné školy. Dotazník vyplnilo celkem 1 211 ze 1 314 studentů splňujících kritéria účasti ve studii.

Užívání tabáku:

Analýza získaných údajů ukázala, že tři ze čtyř studentů lékařství a 80 % studentů stomatologie a ošetřovatelství někdy zkusili kouřit (viz tab. 2). Zahájení kuřáctví před 16. rokem věku se celkově pohybovalo od 55,6 % do 68,0 %, s významně vyšší hladinou u mužů studentů stomatologie (68,3 %).

Pokud se týká tabákových produktů jiných než cigarety, jejich užití někdy v životě uvedla polovina studentů stomatologie (51,8 %), téměř polovina studentů lékařství (47,4 %) a méně než třetina studentek ošetřovatelství (29,0 %). Statisticky významně vyšší hladina byla pozorována ve skupinách mužů studentů stomatologie a lékařství, nižší hladina pak u studentek lékařství.

Tabulka 2. Celoživotní prevalence užívání tabáku u studentů 3. ročníku stomatologie, lékařství a ošetřovatelství, GHPS Česká republika, 2006

	Někdy kouřil/a cigarety	Někdy kouřil/a cigarety se začátkem každodenního kouření cigaret před 15. rokem věku	Někdy užíval/a žvýkáci nebo šňupací tabák nebo kouřil/a doutníky nebo dýmku
	% (CI)*	% (CI)	% (CI)
Stomatologie			
celkem	86.3 (85.3 - 87.4)	62.0 (60.3 - 63.5)	51.8 (50.3 - 53.3)
ženy	85.2 (83.8 - 86.5)	59.1 (57.1 - 61.1)	38.4 (36.6 - 40.3)
muži	91.8 (90.1 - 93.2)	68.3 (65.5 - 70.9)	81.2 (79.0 - 83.3)
Lékařství			
celkem	75.0 (72.6 - 77.3)	58.1 (55.0 - 61.2)	47.4 (44.7 - 50.1)
ženy	73.0 (70.0 - 75.8)	55.6 (51.7 - 59.4)	39.7 (36.5 - 42.9)
muži	79.5 (75.2 - 83.2)	64.4 (58.8 - 69.6)	65.7 (60.8 - 70.3)
Ošetřovatelství			
celkem	81.7 (79.1 - 84.1)	59.6 (56.0 - 63.1)	29.0 (26.1 - 32.1)
ženy	81.4 (78.6 - 83.8)	59.6 (55.9 - 63.3)	27.8 (24.9 - 31.0)
muži	*	*	*

*Velikost vzorku méně než 10 osob

Současní kuřáci mezi studenty zdravotnických oborů ve 3. ročníku (viz tab. 3) tvoří 21,6 % studentů lékařství (jen 3,5 % z nich kouří denně), 32,5 % studentů stomatologie (8,9 % z nich kouří denně) a 32,7 % studentek ošetřovatelství (9,3 % z nich kouří denně). (Pod pojmem současní kuřáci se rozumějí ti, kteří uvedli, že v současné době kouří jeden nebo více dnů v měsíci.) Nebyly zjištěny statisticky významné rozdíly mezi muži a ženami.

Kuřáci cigaret s touhou po cigaretě do 30 minut po ranním probuzení tvoří méně než pětinu současných kuřáků (17,1 % studentů stomatologie, 16,8 % studentů lékařství a 19,6 % studentek ošetřovatelství); významnou výjimkou jsou s 27,5 % muži studenti stomatologie.

Tabulka 3. Prevalence současných uživatelů tabáku mezi studenty 3. ročníku stomatologie, lékařství a ošetřovatelství, GHPS Česká republika, 2006

	Cigarety	Kuřáci cigaret s touhou po cigaretě do 30 minut po ranním probuzení	Žvýkání nebo šňupání tabáku, kouření doutníků nebo dýmky
	% (CI)	% (CI)	% (CI)
Stomatologie			
Celkem	32.5 (31.1 - 33.9)	17.1 (14.9 - 19.7)	12.0 (11.0 - 13.0)
Ženy	34.4 (32.7 - 36.2)	8.8 (6.8 - 11.3)	7.6 (6.7 - 8.7)
Muži	29.4 (26.9 - 31.9)	27.5 (22.7 - 33.0)	20.8 (18.6 - 23.1)
Lékařství			
Celkem	21.6 (19.4 - 23.9)	16.8 (11.5 - 23.8)	7.5 (6.2 - 9.0)
Ženy	19.8 (17.3 - 22.5)	14.0 (8.3 - 22.6)	5.8 (4.5 - 7.6)
Muži	26.0 (21.8 - 30.7)	19.1 (10.4 - 32.5)	11.0 (8.3 - 14.6)
Ošetřovatelství			
Celkem	32.7 (29.7 - 35.8)	19.6 (15.0 - 25.2)	4.3 (3.2 - 5.9)
Ženy	33.2 (30.1 - 36.5)	19.3 (14.6 - 25.0)	4.3 (3.1 - 5.9)
Muži	*	*	*

**Velikost vzorku méně než 10 osob*

Tabákové výrobky jiné než cigarety v současnosti používá asi jeden z deseti (12 %) studentů stomatologie (se statisticky významným rozdílem mezi muži a ženami) a ještě méně studentů lékařství (7,5 %) a ošetřovatelství (4,3 %).

Protikuřácká opatření ve škole

Na základě informací od studentů je ve více než osmi z deseti škol oficiálně zakázáno kouřit v budovách školy a v zdravotnických provozech, ale jak studenti uvádějí, pouze v přibližně polovině z nich (43,2 – 67,6 %) je tento zákaz vymáhán (viz tab. 5).

Navzdory tomu kouřili v areálu školy během posledního roku téměř tři kuřáci z deseti (viz tab. 4), ale v budovách školy jen velmi málo z nich, nejvíce ve skupině mužů studentů stomatologie (5,1 %).

Tabulka 4. Prevalence užívání tabáku v areálu školy u kuřáků mezi studenty 3. ročníku stomatologie, lékařství a ošetřovatelství, GHPS, 2006

Kuřáci	Kouřili v areálu školy v posledním roce	Kouřili v budovách školy v posledním roce
	% (CI)	% (CI)
Stomatologie		
Celkem	29.5 (28.0 - 31.1)	1.7 (1.3 - 2.2)
Ženy	29.2 (27.3 - 31.2)	0.0
Muži	29.1 (26.5 - 31.9)	5.1 (3.9 - 6.6)
Lékařství		
Celkem	21.4 (18.7 - 24.3)	1.7 (1.0 - 2.8)
Ženy	18.5 (15.5 - 22.0)	1.0 (0.4 - 2.3)
Muži	27.5 (22.4 - 33.2)	3.3 (1.8 - 6.2)
Ošetřovatelství		
Celkem	27.0 (23.7 - 30.6)	0.9 (0.4 - 2.1)
Ženy	26.7 (23.3 - 30.3)	0.9 (0.4 - 2.2)
Muži	*	*

*Velikost vzorku méně než 10 osob

Tabulka 5. Procento škol se zákazem kouření v budovách a zdravotnických provozech a podíl těch, v nichž je zákaz vymáhán; studenti 3. ročníku stomatologie, lékařství a ošetřovatelství, GHPS, 2006

	Všichni respondenti	
	Procento škol s oficiálním zákazem kouření v budovách a zdravotnických provozech	Procento škol s oficiálním zákazem kouření v budovách a zdravotnických provozech, které tento zákaz vymáhají
	% (CI)	% (CI)
Stomatologie		
Celkem	88.9 (87.9 - 89.8)	49.1 (47.3 - 50.8)
Ženy	86.3 (85.0 - 87.6)	43.2 (41.0 - 45.3)
Muži	95.7 (94.4 - 96.7)	55.9 (52.8 - 59.0)
Lékařství		
Celkem	95.6 (94.3 - 96.6)	52.0 (49.1 - 54.9)
Ženy	96.8 (95.4 - 97.7)	53.9 (50.5 - 57.4)
Muži	92.7 (89.7 - 94.9)	47.1 (41.8 - 52.5)
Ošetřovatelství		
Celkem	89.6 (87.4 - 91.4)	67.6 (64.2 - 70.8)
Ženy	89.8 (87.6 - 91.7)	66.2 (62.7 - 69.5)
Muži	*	*

*Velikost vzorku méně než 10 osob

Pasivní kouření:

Druhotně byla v místech, kde žijí, tabákovému dýmu („pasivnímu kouření“) vystavena v posledním týdnu asi jedna čtvrtina studentů stomatologie (26,2 %) a lékařství (25,8 %), ale téměř 40 % studentek ošetřovatelství (38,9 %). Ve všech třech oborech byly zjištěny statistické rozdíly mezi těmi, kdo nikdy nekouřili, a mezi současnými kuřáky (viz tab. 6).

U studentů stomatologie je expozice současných kuřáků třikrát vyšší, u studentů lékařství 2,5krát vyšší a u studentek ošetřovatelství téměř dvakrát vyšší než u těch, kdo nikdy nekouřili.

Expozici tabákovému kouři na veřejných místech uvedlo osm studentů z deseti. I zde můžeme pozorovat statisticky významné rozdíly mezi nikdy nekouřícími a současnými kuřáky u studentů všech tří zdravotnických oborů, třebaže méně vyjádřené (1,2 – 1,4krát vyšší expozice u současných kuřáků).

U respondentů GHPS v Česku bylo zjištěno velké pochopení pro nutnost zakázat kouření v uzavřených veřejných prostorách (asi 75 %) (viz tab. 7). Asi tři čtvrtiny studentů též vyjádřily názor, že kouření by mělo být zakázáno v restauracích, ale pouze čtyři z deseti míní, že je kouření třeba zakázat v barech, hospodách a na diskotékách. Tyto rozdíly jsou statisticky významné.

Devět z deseti studentů všech tří zdravotnických oborů podporuje zákaz prodeje tabáku neplnoletým. Počty studentů, kteří se domnívají, že by měla být zakázána reklama na tabákové výrobky, je významně nižší (58,9 % proti 90,4 % u studentů stomatologie, 66,5 % proti 91,6 % u studentů lékařství a 76,2 % proti 96,3 % u studentek ošetřovatelství).

Zanechání kouření:

Asi polovina až dvě třetiny studentů (69,9 % studentů stomatologie, 54,6 % studentů lékařství a 62,2 % studentek ošetřovatelství), současných kuřáků cigaret, uvádí, že si přejí přestat kouřit, a více než polovina z nich (65,6 % studentů stomatologie, 51,2 % studentů lékařství a 57,0 % studentek ošetřovatelství) konstatuje, že se v posledním roce pokoušeli s kouřením přestat (viz tab. 8). Ovšem jen dva z deseti studentů stomatologie (26,0 %) a studentů lékařství (21,0 %) a tři z deseti studentek ošetřovatelství (27,5 %) již někdy obdrželi radu, jak přestat kouřit.

Asi pět studentů z deseti (46,8 % studentů stomatologie, 51,9 % studentů lékařství a 43,6 % studentek ošetřovatelství) zanechalo kouření před jedním nebo více roky.

Úloha zdravotníka v prevenci a zanechání kouření:

Jen přibližně polovina všech studentů (60,0 % studentů stomatology, 55,9 % studentů lékařství a 46,4 % studentek ošetřovatelství) se domnívá, že jsou vzorem pro své pacienty a veřejnost (viz tab. 9). Přes tuto skutečnost osm z deseti studentů (81,5 % studentů stomatology, 89,2 % studentů lékařství a 71,6 % studentek ošetřovatelství) je toho názoru, že zdravotníci hrají důležitou úlohu při poskytování informací nebo rad pacientům k zanechání kouření.

Ještě vyšší počty studentů míní, že zdravotníci by měli rutinně radit svým pacientům kuřákům, aby kouření zanechali (82,7 % studentů stomatology, 89,2 % studentů lékařství a 81,6 % studentek ošetřovatelství). Totéž se týká rutinních rad pacientům kuřákům, aby přestali užívat jiné tabákové výrobky (80,8 % studentů stomatology, 85,2 % studentů lékařství a 81,2 % studentek ošetřovatelství).

Šest z deseti studentů stomatology (64,1 %) a studentů lékařství (61,6 %) a sedm z deseti studentek ošetřovatelství (74,0 %) má za to, že u zdravotníků, kteří kouří, je menší pravděpodobnost, že budou radit svým pacientům k zanechání kouření. Podobně je tomu s názorem, že zdravotníci, kteří užívají jiné tabákové výrobky, budou s menší pravděpodobností radit pacientům, aby přestali kouřit: zastává ho 61,5 % studentů stomatology, 56,3 % studentů lékařství a 70,2 % studentek ošetřovatelství.

Více než sedm z deseti studentů stomatology (74,4 %) a studentů lékařství (73,2 %), ale jen pět z deseti studentek ošetřovatelství (48,6 %) se domnívá, že šance pacienta skončit s kouřením je vyšší, jestliže mu zdravotník poradí, aby přestal.

Relativně nízký počet studentů (71,4 % studentů stomatology, 61,0 % studentů lékařství a 66,5 % studentek ošetřovatelství) se domnívá, že by zdravotníci měli být speciálně vyškoleni v technikách k zanechání kouření.

Téměř všichni studenti (96,8 % studentů stomatology, 97,1 % studentů lékařství a 92,2 % studentek ošetřovatelství) byli během studia školeni, aby skutečnost, že pacient užívá tabákové výrobky, zaznamenávali jakou součást jeho anamnézy (viz tab. 10).

Méně příznivá je situace ve vyučování studentů stomatology a lékařství v tom, aby poskytovali informační materiály na podporu zanechání kouření pacientům, kteří chtějí

přestat. Kladně odpověděli jen dva z deseti studentů stomatologie (20,1 %), tři z deseti studentů lékařství (30,0 %), avšak překvapivě osm z deseti studentek ošetřovatelství.

Počty studentů stomatologie (1,3 %) a lékařství (1,4 %), kteří byli školeni v technikách k zanechání kouření použitelných u pacientů, jsou zanedbatelné, protože tato edukace je součástí kurikula v pátém ročníku jejich studia. U studentek ošetřovatelství (7,4 %) není školení tohoto typu součástí kurikula vůbec. Nicméně téměř všichni studenti vědí o substituční nikotinové léčbě (98,1 % studentů stomatologie, 98,3 % studentů lékařství a 99,2 % studentek ošetřovatelství). O užívání antidepresiv na podporu zanechání kouření slyšel asi každý šestý student (15,2 % studentů stomatologie, 16,0 % studentů lékařství a 16,1 % studentek ošetřovatelství).

Diskuze:

Prevalence současného kouření mezi studenty stomatologie, lékařství a ošetřovatelství je vysoká. Pohybuje se od 21,6 % (studenti lékařství) po 37,7 % (studentky ošetřovatelství). Jen méně než v 10 % (8,9 % - 3,5 % - 9,3 %) jsou každodenní kuřáky. Tyto nálezy se liší od prevalence kouření v dospělé populaci v Česku (přibližně 29 %), kde maximum představují každodenní kuřáci (asi 25 %) a jen asi 3 – 4 % kuřáci příležitostní.

Tato skutečnost je v souladu se zjištěním, že počet kuřáků závislých na nikotinu (tj. těch, kteří vykouří první ranní cigaretu do půl hodiny po probuzení) je relativně nízký – méně než 20 %, s výjimkou mužů studentů stomatologie (27,5 %).

Vysoký podíl kuřáků mezi studenty ošetřovatelství (téměř 40 %) vzbuzuje obavy vzhledem k tomu, že 98 % z nich jsou dívky. To je signálem pro okamžitou intervenci a urgentní potřebu zaměřit postupy k omezování spotřeby tabáku, zprostředkované zdravotní výchovou ve školách, a preventivní aktivity spojované s akcemi komunitního typu na mladé lidi a zejména na dívky.

Obecně nebyly pozorovány žádné významné rozdíly mezi muži a ženami, s výjimkou vyšších počtů u mužů studentů stomatologie. Lepší pochopení tohoto fenoménu by mohlo být předmětem dalšího výzkumu.

Jedním z pozitivních nálezů je vysoké procento (85 %) škol s oficiálním zákazem kouření v budovách školy a klinických prostorách. Méně potěšující je skutečnost, že pouze v polovině z nich je tento zákaz vynucován. Tomu odpovídají vysoké počty studentů (21,4 % – 29,5 %), kteří v uplynulém roce kouřili v areálu školy. Týká se to zejména venkovních prostor,

v budovách se kouřilo jen zřídka (0,9 % - 1,7 %), opět až na muže studenty stomatologie (5,1 %).

Bylo konstatováno, že expozice pasivnímu kouření je značná zejména na veřejných místech (více než 80 % studentů). Podle těchto údajů je vyšší pravděpodobnost pobývání v místech kontaminovaných tabákovým dýmem u současných kuřáků. Vysoká expozice ETS je naléhavým problémem, který je třeba zohlednit při vymáhání současné legislativy řešící zákaz kouření na veřejných místech. Převažuje mínění, že reklamu na tabákové výrobky a jejich prodávání nezletilým je třeba zakázat, což již bylo uzákoněno.

Dalším pozitivním nálezem je, že mnozí v současnosti kouřící studenti mají v úmyslu s tímto návykem skončit (asi 60 %) a více než polovina zkoušela přestat v posledním roce. Také podíly na nikotinu závislých studentů jsou relativně nízké (asi 20 %). Méně pozitivní je skutečnost, že jen asi 20 % z nich byla kdy poskytnuta pomoc nebo rada, jak s kouřením přestat. Je zřejmé, že je třeba učinit kroky, usnadňující mladým kuřákům přístup k programům k zanechání kouření (nejlépe prostřednictvím školy).

Přes stěžejní úlohu zdravotníků při omezování spotřeby tabáku se pouze polovina studentů domnívá, že jsou v tomto ohledu vzorem pro pacienty i veřejnost. Zde je určitá mezera ve vzdělávání, kterou bude třeba překlenout. Přesto většina studentů (více než 80 %) považuje za potřebné, aby zdravotníci rutinně poskytovali svým pacientům rady, jak přestat kouřit.

Překvapující je tudíž nižší udávaná potřeba speciálního vyškolení v technikách k zanechání kouření, zejména u studentů ošetřovatelství (jen 66,5 %). K nápravě této nepříznivé situace by bylo třeba zahrnout - ve spolupráci s Ministerstvem školství - tento bod do kurikula škol vyučujících ošetřovatelství. Lze očekávat, že úloha zdravotní sestry v oblasti zanechání kouření významně poroste.

Velmi nízké počty studentů, kteří byli vyškoleni v technikách k zanechání kouření, souvisí s tím, že tato výuka je zařazena do pátého ročníku jejich studia. Pro objektivizaci tohoto nálezu by bylo užitečné provést podobné šetření také v pátém či šestém ročníku studia.

Závěry:

GHPS 2006 bylo prvním komplexním šetřením v České republice o užívání tabáku mezi budoucími zdravotníky – studenty stomatologie, lékařství a ošetřovatelství.

Šetření poskytlo důležité vstupní údaje o rozsahu kouření v této populaci, o postojích a chování těchto studentů ve vztahu ke kouření a také o úloze zdravotníků v omezování

spotřeby tabáku a poskytování informací a rad pacientům, jak zanechat kouření. Výsledky studie poskytují informace důležité pro přípravu postupů k účinné kontrole tabáku, v prevenci kouření a pro léčebné intervence v České republice.

Následují hlavní závěry a doporučení, vyvozená na základě šetření:

1. Velmi důležité je upevnit povědomí studentů o jejich úloze jako vzoru pro pacienty i veřejnost, posílit edukaci o jejich odpovědnosti radit všem pacientům, aby přestali kouřit, a podporovat úlohu zdravotních sester v aktivitách k zanechání kouření.
2. Rozšířit na důkazech založenou edukaci o technikách k zanechání kouření do všech medicínských disciplín, zejména do škol připravujících na ošetrovatelské profese.
3. Podporovat nekuřáctví zdravotníků jako společenskou normu a propagovat programy k zanechání kouření pro studenty příslušných škol.
4. Posílit ochranu nekuřáků proti expozici tabákovému dýmu na veřejných místech vymáháním zákona.
5. Podporovat monitorování a výzkum se zaměřením na zdravotní a společenské determinanty užívání tabáku.
6. GHPS by měl být pravidelně opakován, aby bylo možno zjistit trendy ve výskytu kouření a v postojích zdravotníků. Toto šetření poskytlo České republice hodnotné informace o různých aspektech vztahu studentů zdravotnických oborů k tabáku, včetně užívání tabáku, prevence kouření jako součásti školních osnov, expozice tabákovému dýmu v okolním prostředí, postojů a znalostí a úloze zdravotníků při zanechání kouření. Výsledky surveillance budou využity v národních veřejně zdravotnických programech jako Národní program zdraví, Zdraví 21 a NEHAP.
7. Mezinárodní spolupráce při uskutečňování účinného systému surveillance je důležitá pro rozpoznání charakteristik, určujících faktorů a důsledků užívání tabáku. Výměna informací je nezbytná pro odvrácení nepříznivých globálních trendů ve spotřebě tabákových produktů a nežádoucích zdravotních důsledků na globální úrovni. Nezbytností je vypracovat společné standardizované přístupy na globální úrovni k potlačení této hrozby lidskému zdraví.

Odkazy:

- 1) The World Health Report 2003: shaping the future. World Health Organisation, 2003. ISBN 92 4 156243 9
- 2) Peto R., Lopez AD. Future worldwide health effects of current smoking patterns. In: Koop CD, Pearson C, Schwarz MR, eds. Critical issues in global health. New York: Jossey – Bass, 2001
- 3) Sovinová H, Csémy L, Procházka B, Kottbauerová S.: Podíl kouření na mortalitě v České republice v roce 2002. Prakt. Lék., 2006, 86, No 1, p. 100-104
- 4) Sovinová H, Sadílek P, Csémy L. Vývoj prevalence kuřáctví dospělé populace v ČR, 1997-2005. Výzkumná zpráva. www.szu.cz/dokumenty_soubory/ZPR2A.pdf
- 5) Shah BV, Barnwell BG, Bieler GS, SUDAAN: software for the statistical analysis of correlated data – user's manual, release 7.5. Research Triangle Park: Research Triangle Institute, 1997

Tabulka 6. Prevalence expozice pasivnímu kouření v minulém týdnu mezi studenty 3. ročníku stomatologie, lékařství a ošetřovatelství, GHPS Česká republika, 2006

	Expozice tabákovému kouří doma během uplynulého týdne			Expozice kouří na veřejných místech během uplynulého týdne		
	Celkem	nekuřáci	Současní kuřáci	Celkem	nekuřáci	Současní kuřáci
	% (CI)*	% (CI)	% (CI)	% (CI)	% (CI)	% (CI)
Stomatologie						
Celkem	26.2 (24.9 - 27.5)	14.3 (11.6 - 17.5)	41.7 (39.1 - 44.4)	85.5 (84.4 - 86.5)	72.0 (68.2 - 75.6)	96.0 (94.9 - 97.0)
Ženy	20.1 (18.7 - 21.7)	13.5 (10.5 - 17.2)	30.5 (27.7 - 33.5)	85.0 (83.6 - 86.2)	80.7 (76.5 - 84.2)	94.4 (92.8 - 95.7)
Muži	40.3 (37.6 - 43.0)	24.5 (17.3 - 33.5)*	69.1 (64.0 - 73.7)	87.5 (85.6 - 89.2)	49.1 (39.7 - 58.5)*	100.0
Lékařství						
Celkem	25.8 (23.5 - 28.3)	17.3 (13.6 - 21.9)	42.7 (37.0 - 48.7)	84.8 (82.7 - 86.6)	77.5 (72.7 - 81.8)	95.2 (91.9 - 97.2)
Ženy	23.2 (20.5 - 26.1)	15.4 (11.4 - 20.5)	43.6 (36.5 - 51.1)	83.3 (80.8 - 85.6)	74.8 (69.0 - 79.8)	95.7 (91.4 - 97.9)
Muži	32.2 (27.7 - 37.1)	23.7 (15.6 - 34.3)	40.0 (30.7 - 50.0)	88.0 (84.4 - 90.9)	85.5 (75.8 - 91.7)	94.3 (87.6 - 97.5)
Ošetřovatelství						
Celkem	38.9 (35.8 - 42.2)	32.5 (25.7 - 40.0)	57.5 (51.7 - 63.0)	87.6 (85.3 - 89.6)	71.9 (64.3 - 78.4)	98.5 (96.4 - 99.4)
Ženy	39.2 (36.0 - 42.5)	33.4 (26.5 - 41.1)	57.8 (51.9 - 63.4)	88.1 (85.7 - 90.1)	71.5 (63.8 - 78.1)	98.4 (96.3 - 99.3)
Muži	*	*	*	*	*	*

*Velikost vzorku méně než 10 osob

Tabulka 7. Procento studentů 3. ročníku stomatologie, lékařství a ošetřovatelství, kteří jsou pro restrikcí užívání, prodeje a reklamy tabáku, GHPS Česká republika, 2006

	Procento odpovídajících/odpovědí “ano” na otázku „Mělo by být zakázáno kouření v...”			Procento těch, kdo se domnívají, že je třeba zakázat prodej tabáku dospívajícím	Procento těch, kdo se domnívají, že je třeba úplně zakázat reklamu na tabákové výrobky
	Restaurace	Diskotéky, bary, hospody	Všechny uzavřené veřejné prostory		
	% (CI)	% (CI)	% (CI)	% (CI)	% (CI)
Stomatologie					
Celkem	73.8 (72.4 - 75.1)	42.7 (41.2 - 44.2)	75.9 (74.6 - 77.2)	90.4 (89.5 - 91.3)	58.9 (57.4 - 60.4)
Ženy	75.1 (73.5 - 76.7)	41.9 (40.1 - 43.8)	73.3 (71.6 - 74.9)	94.1 (93.2 - 95.0)	60.0 (58.2 - 61.8)
Muži	70.1 (67.5 - 72.6)	44.7 (41.9 - 47.4)	79.3 (77.0 - 81.4)	83.4 (81.3 - 85.4)	56.3 (53.6 - 59.0)
Lékařství					
Celkem	87.2 (85.3 - 89.0)	48.7 (46.0 - 51.4)	77.8 (75.5 - 80.0)	91.6 (90.0 - 93.0)	66.5 (63.9 - 69.0)
Ženy	89.1 (86.9 - 91.0)	47.8 (44.6 - 51.1)	78.2 (75.4 - 80.8)	92.0 (90.0 - 93.6)	67.9 (64.7 - 70.9)
Muži	82.8 (78.7 - 86.3)	50.0 (45.0 - 55.0)	76.7 (72.2 - 80.6)	90.5 (87.1 - 93.0)	63.7 (58.8 - 68.4)
Ošetřovatelství					
Celkem	81.1 (78.4 - 83.5)	40.3 (37.1 - 43.5)	74.3 (71.3 - 77.1)	96.3 (94.8 - 97.3)	76.2 (73.4 - 78.9)
Ženy	82.1 (79.4 - 84.5)	39.8 (36.5 - 43.1)	74.4 (71.4 - 77.3)	96.3 (94.8 - 97.4)	75.9 (72.9 - 78.6)
Muži	*	*	*	*	*

*Velikost vzorku méně než 10 osob

Tabulka 8. Prevalence postojů a pokusů přestat kouřit u současných i dřívějších uživatelů tabáku; studenti 3. ročníku stomatologie, lékařství a ošetřovatelství, GHPS Česká republika, 2006

	Současní kuřáci cigaret			Bývalí kuřáci cigaret	Současní uživatelé jiných tabákových produktů
	Chtějí nyní s kouřením přestat	Zkoušeli přestat s kouřením tento rok	Již se jim dostalo pomoci/rady, jak přestat kouřit	Přestali kouřit před jedním nebo více roky	Chtějí nyní přestat užívat jiné tabákové výrobky
	% (CI)	% (CI)	% (CI)	% (CI)	% (CI)
Stomatologie					
Celkem	69.9 (67.0 - 72.7)	65.6 (62.8 - 68.4)	26.0 (23.6 - 28.5)	46.8 (44.8 - 48.8)	12.5 *
Ženy	66.2 (62.4 - 69.7)	58.9 (55.2 - 62.4)	18.5 (16.1 - 21.3)	38.9 (36.4 - 41.5)	50.0 *
Muži	75.1 (70.1 - 79.5)	84.9 (80.8 - 88.3)	46.8 (41.6 - 52.1)	60.4 (57.2 - 63.5)	0.0*
Lékařství					
Celkem	54.6 (47.1 - 61.9)	51.2 (44.7 - 57.7)	21.0 (16.4 - 26.6)	51.9 (47.8 - 55.9)	11.0 (4.9 - 23.0)
Ženy	54.7 (45.3 - 63.7)	49.2 (41.2 - 57.2)	20.1 (14.6 - 27.1)	53.2 (48.2 - 58.2)	8.3 (2.0 - 28.7)
Muži	56.3 (43.6 - 68.3)	54.0 (42.9 - 64.7)	21.0 (13.7 - 30.8)	49.9 (43.0 - 56.8)	13.4 (5.0 - 31.6)
Ošetřovatelství					
Celkem	62.2 (55.8 - 68.2)	57.0 (50.9 - 62.9)	27.5 (22.6 - 33.1)	43.6 (39.4 - 47.9)	66.8*
Ženy	62.7 (56.1 - 68.9)	58.3 (52.0 - 64.2)	27.4 (22.4 - 33.0)	43.8 (39.5 - 48.2)	62.0 *
Muži	*	*	*	*	*

*Velikost vzorku méně než 10 osob

Tabulka 9. Procento studentů 3. ročníku stomatologie, lékařství a ošetrovatelství, kteří uvedli, že je odpovědností profesionálních zdravotníků radit pacientům ohledně kouření a jeho zanechání, GHPS Česká republika, 2006

	Procento odpovídajících "ano"							
	Jsou zdravotníci vzorem pro své pacienty a veřejnost?	Je úlohou zdravotníků poskytovat rady či informace pacientům k zanechání kouření?	Měli by zdravotníci rutinně radit pacientům kuřákům, aby přestali kouřit?	Je u zdravotníků, kteří kouří, menší pravděpodobnost, že budou radit pacientům, aby přestali kouřit?	Mají zdravotníci rutinně radit pacientům kuřákům, aby přestali kouřit pomocí jiných tabákových produktů?	Je u zdravotníků, kteří užívají jiné tabákové výrobky, menší pravděpodobnost, že budou radit pacientům, aby přestali kouřit?	Jsou šance pacienta, že zanechá kouření vyšší, jestliže mu zdravotník poradí, aby přestal kouřit?	Měli by být zdravotníci speciálně vyškoleni v technikách k zanechání kouření?
	% (CI)*	% (CI)	% (CI)	% (CI)	% (CI)	% (CI)	% (CI)	% (CI)
Stomatologie								
Celkem	60.0 (58.5 - 61.5)	81.5 (80.3 - 82.7)	82.7 (81.5 - 83.8)	64.1 (62.6 - 65.5)	80.8 (79.6 - 82.0)	61.5 (60.0 - 63.0)	74.4 (73.0 - 75.7)	71.4 (70.0 - 72.7)
Ženy	58.7 (56.8 - 60.5)	82.7 (81.2 - 84.0)	81.5 (80.0 - 82.9)	59.7 (57.8 - 61.5)	77.7 (76.1 - 79.2)	57.7 (55.8 - 59.5)	74.9 (73.2 - 76.5)	72.1 (70.4 - 73.8)
Muži	60.8 (58.1 - 63.4)	81.2 (78.9 - 83.2)	85.6 (83.6 - 87.4)	74.3 (71.8 - 76.7)	87.6 (85.7 - 89.3)	70.2 (67.6 - 72.7)	72.7 (70.2 - 75.1)	69.0 (66.4 - 71.4)
Lékařství								
Celkem	55.9 (53.2 - 58.6)	81.8 (79.6 - 83.8)	89.2 (87.4 - 90.8)	61.6 (59.0 - 64.3)	85.2 (83.2 - 87.1)	56.3 (53.6 - 59.0)	73.2 (70.8 - 75.6)	61.0 (58.3 - 63.6)
Ženy	57.7 (54.4 - 60.8)	83.0 (80.4 - 85.3)	89.9 (87.8 - 91.7)	60.7 (57.5 - 63.8)	86.8 (84.5 - 88.9)	55.3 (52.0 - 58.5)	72.9 (69.9 - 75.7)	62.2 (59.0 - 65.3)
Muži	52.3 (47.3 - 57.3)	79.9 (75.5 - 83.6)	87.8 (84.1 - 90.7)	63.6 (58.6 - 68.2)	81.5 (77.3 - 85.1)	58.2 (53.2 - 63.0)	74.3 (69.7 - 78.4)	57.8 (52.8 - 62.6)
Ošetrovatelství								
Celkem	46.4 (43.1 - 49.7)	71.6 (68.5 - 74.5)	81.6 (78.9 - 84.1)	74.0 (71.1 - 76.8)	81.2 (78.4 - 83.6)	70.2 (67.1 - 73.1)	48.6 (45.3 - 51.9)	66.5 (63.3 - 69.6)
Ženy	45.9 (42.6 - 49.3)	71.9 (68.8 - 74.9)	82.1 (79.3 - 84.6)	74.3 (71.3 - 77.1)	81.1 (78.3 - 83.6)	70.7 (67.5 - 73.7)	48.3 (44.9 - 51.7)	66.5 (63.3 - 69.7)
Muži	*	*	*	*	*	*	*	*

*Velikost vzorku méně než 10 osob

Table 10. Procento studentů 3. ročníku stomatologie, lékařství a ošetřovatelství, kteří uvedli, že ve škole absolvovali vyškolení na podporu zanechání kouření, GHPS Česká republika, 2006

	Učili se zaznamenávat užívání tabáku pacientem v rámci anamnézy	Byli školeni v přístupech k zanechání kouření použitelných u pacientů	Byli školeni poskytovat edukační materiály na podporu zanechání kouření pro pacienty, kteří chtějí přestat kouřit	Již slyšeli o substituční nikotinové léčbě	Již slyšeli o užívání antidepresiv na podporu zanechání kouření
	% (CI)	% (CI)	% (CI)	% (CI)	% (CI)
Stomatologie					
Celkem	96.8 (96.2 - 97.3)	1.3 (1.0 - 1.7)	20.1 (18.9 - 21.3)	98.1 (97.6 - 98.4)	15.2 (14.2 - 16.3)
Ženy	97.2 (96.5 - 97.7)	1.0 (0.7 - 1.4)	17.2 (15.8 - 18.6)	98.0 (97.4 - 98.5)	12.4 (11.3 - 13.7)
Muži	95.8 (94.5 - 96.8)	2.0 (1.4 - 2.9)	24.5 (22.2 - 26.9)	98.0 (97.1 - 98.6)	20.8 (18.7 - 23.2)
Lékařství					
Celkem	97.1 (96.0 - 97.9)	1.4 (0.9 - 2.2)	30.0 (27.6 - 32.6)	98.3 (97.4 - 98.9)	16.0 (14.1 - 18.1)
Ženy	97.5 (96.2 - 98.3)	1.4 (0.8 - 2.4)	31.1 (28.2 - 34.2)	97.9 (96.8 - 98.7)	15.8 (13.6 - 18.3)
Muži	96.1 (93.7 - 97.7)	1.4 (0.6 - 3.2)	27.6 (23.3 - 32.2)	99.0 (97.4 - 99.7)	16.4 (13.0 - 20.4)
Ošetřovatelství					
Celkem	92.2 (90.2 - 93.8)	7.4 (5.9 - 9.3)	79.5 (76.8 - 82.0)	99.2 (98.2 - 99.7)	16.1 (13.8 - 18.6)
Ženy	92.7 (90.7 - 94.3)	7.4 (5.8 - 9.3)	80.4 (77.5 - 82.9)	99.2 (98.1 - 99.7)	16.6 (14.3 - 19.2)
Muži	*	*	*	*	*

*Velikost vzorku méně než 10 osob